

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

HALK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Lisans Tezi

GESİ'DE OYNANAN ÇOCUK OYUNLARI

Hazırlayan

Aydın GÖKTAŞ

Danışman

Doç. Dr. Sinan GÖNEN

Konya 2013

Bu çalışma, 2013 yılında, Aydın Göktaş tarafından S.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, Bitirme Tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın basılı nüshaları S.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, S.Ü. Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde, Gesi Kalkındırma ve Yardımlaşma Vakfı'nda bulunmaktadır. Yazarın izni olmadan çoğaltılması ve ticari amaçla kullanılması durumunda hukuki işlem başlatılır.

YAZARIN ÖZ GEÇMİŞİ

1991 yılında Kayseri'nin Gesi kasabasında doğdu. İlkokulu, Gesi İlkokulunda, liseyi Kayseri İstikbal Lisesinde okudu. 2009 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 2013 yılında bu bölümden mezun oldu ve yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek lisans eğitimini, 2017 yılında, “*Kemal Sunal’ın Başrol Oynadığı Filmlerdeki Türk Halk Kültürü Unsurlarının Tespiti ve İncelenmesi*” adlı tezi ile tamamladı ve aynı yıl içerisinde Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde doktora eğitimine başladı. 2013 yılından beri Selçuk Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi bünyesinde, yurtdışından gelen öğrencilere Türkçe eğitimi vermek üzere görevlidir. Evlidir. Yabancı dili İngilizcedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vİ
TARİH SAHNESİNDE GESİ	1
GESİ’NİN YAKIN TARİHİ	2
GESİ’NİN MİMARİ VE DOĞAL DOKUSU	2
I. BÖLÜM	5
OYUNLARIN METİNLERİ	5
1. ÜTMELİ OYUNLAR	5
1.1 BİLYE OYUNLARI	5
1.1.1 Zehir	5
1.1.2 Üçgen	6
1.1.3 Kuyu	6
1.1.4 Bilye Oyunlarındaki Bazı Kurallar	6
1.1.4.1 Çıtlık	6
1.1.4.2 Davet	7
1.1.4.3 Si	7
1.1.4.4 “Her şey” ve “Hiçbir şey”	7
1.2 KAĞIT OYUNU	7
1.3 AŞIK	7
2. TOP OYUNLARI	9
2.1 ALMAN KALESİ	9
2.2 TEK VURUŞ	9
2.3 DOKUZ AYLIK	10
2.4 YAKAR TOP	10
2.5 İSTOP	10
2.6 İSTANBUL SAKLAMBAÇI	11
2.7 ÇANAK	11
3. EL OYUNLARI	12
3.1 ELİM ELİM ÖPELEK	12
3.2 AÇ KİLİT	12
3.3 EL KIZARTMACA	13
3.4 EL ÜSTÜNDE KİMİN ELİ VAR	13
4. KOVALAMACA OYUNLARI	15
4.1 ON BİR ELLİ	15
4.2 KOVALAMBAÇ	15
4.3 TOPAL TAVUK	15
4.4 SİMİT	16
4.5 YERDEN YÜKSEK	16
4.6 KÖREBE	16
4.7 KÖŞE KAPMACA	16
4.8 EBE DAVUL ZURNA BİR İKİ ÜÇ	16
4.9 DON ATEŞ	17
4.10 ELİM SENDE	17
4.11 EŞLERİM KARABAŞ	17
5. ATLAMA, SIÇRAMA, SAKLANMA VE SEKME OYUNLARI	18

5.1 KEMER SAKLAMBACI	18
5.2 SAKLAMBAÇ	18
5.3 BEŞTAŞ.....	18
5.4 BİRDİR BİR	19
5.5 ÇİZGİ.....	20
5.6 İP ATLAMA	20
5.7 AYAK İPİ	20
5.8 UZUN EŞEK.....	20
5.9 MET	21
5.10 KABAK YATTI KALKTI.....	21
5.11 GÜZEL Mİ? ÇİRKİN Mİ?	21
5.12 HALAT ÇEKME	22
5.13 SUDA OYNANANLAR.....	22
5.13.1 Deve Güreşi.....	22
5.13.2 Değirmen Çevirme	22
5.14 KURT BABA.....	22
6. ŞAŞIRTMA VE ŞAKA OYUNLARI	23
6.1 YÜZÜK KİMDE.....	23
6.2 YÜZÜK SAKLAMA	23
6.3 DOĞRULUK MU? CESARETLİLİK Mİ?	23
6.4 DEVE CÜCE	24
6.5 KULAKTAN KULAĞA.....	24
6.6 TIP	24
7. BİLGİ VE BECERİ OYUNLARI.....	25
7.1 İSİM ŞEHİR.....	25
7.2 HİMBİL	25
7.3 TREN	25
8. DRAMATİK VE EZGİLİ OYUNLAR	26
8.1 EVCİLİK	26
8.2 AÇ KAPIYI BEZİRGAN BAŞI.....	26
8.3 KUTU KUTU PENSE.....	26
8.4 YAĞ SATARIM	26
II. BÖLÜM	28
OYUNLARIN İNCELEMESİ	28
9. OYUNLARIN ADLANDIRILMASI.....	28
9.1 OYUN ARAÇLARI İLE İLGİLİ ADLANDIRMALAR.....	28
9.2 OYUNUN SÖZLÜ FORMUYLA İLGİLİ ADLANDIRMALAR	28
9.3 OYUN HAREKETİ İLE İLGİLİ ADLANDIRMALAR	28
9.4 OYUNDAKİ ŞEKİLLERE, SAYILARA VE YAZILARA GÖRE ADLANDIRMALAR	28
9.5 BAZI ÖZEL TERİMLERE GÖRE ADLANDIRMALAR.....	28
10. OYUNCULAR.....	29
11. OYUNLARDA ZAMAN.....	31
12. OYUNLARDA MEKAN	32
13. OYUNLARDA SAYIŞMA, EBE SEÇME VE YAZI-TURA ATMA	33
13.1 EBE SEÇİMİ İÇİN YAPILAN SAYIŞMALARDA SÖYLENEN TEKERLEMELER	33

FOTOĞRAFLAR	36
SONUÇ	44
KAYNAK ŞAHİS LİSTESİ	45
KAYNAKÇA.....	46

ÖN SÖZ

Kayseri'nin merkez kasabalarından olan Gesi, gerek yazılı, gerek sözlü Halk Edebiyatı ürünleri açısından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Başta Gesi Bağları türküsü olmak üzere, gelenekleri, görenekleri, düğünleri, bayramları ve birçok yazılı ve sözlü ürünleri ile araştırılmaya değerdir.

Gesili olan her insan, yaşadıklarıyla, bildikleriyle, anlattıklarıyla bir folklor araştırmacısını bambaşka dünyalara götürebilir. Gesi'de yaşayan çocuklarda oynadıkları oyunlarla, bu oyunlardaki sözlü ürünlerle, oyunların yapısıyla Gesi'nin kültür mirasının bir parçasını oluştururlar.

İlk olarak belirtmeliyim ki araştırdığım çocuk oyunlarının bir kısmının zevkini, çocukluğunu Gesi'de geçirmiş biri olarak bizzat kendimde tattım. Ayrıca geçmişte oynanmış ve benim çocukluğumdan sonra oynanmaya başlanılan oyunları da ilgiyle araştırdım. Araştırmama ilk olarak çocukluğunu yıllar önce Gesi'de geçirmiş olan insanlarla başladım. Geçmişte, çok değişik ve şimdi oynanmayan oyunların olduğunu öğrendim. Daha sonra kendi oynadığım oyunları, topladım ve çocukluk yıllarındaki arkadaşlarımla bu oyunlar üzerine bir toplantı ayarladım. Oldukça verimli geçen toplantıda oyunların oynanış şekillerini ve kurallarını ortaya çıkardım. Araştırmamın devamını komşularımızın ve akrabalarımızın küçük çocukları üzerinden devam ettirdim. Bu kısımda fazla bir verim alamasam da mukayese açısından önemli bilgiler elde ettim.

Yaptığım araştırma, Gesi halkı tarafından oldukça hoş karşılandı ve ilgi çekici bulundu. Bu zamana kadar Gesi'ye dair bu yönde bir araştırmanın olmadığı söylendi. Bu durum beni oldukça teşvik etti ve düzenli bir derleme metni oluşturmaya yöneltti.

Beni bu araştırmaya yönelten Sayın Hocam Doç. Dr. Sinan Gönen'e saygılarımı sunar ve teşekkür ederim. Ayrıca araştırdığım oyunların sınıflandırılmasında eserinden faydalandığım Dr. Faruk Çolak'a, Gesi'nin yakın tarihi, mimarisi ve doğal dokusu konularında arşivinden faydalandığım Haloğlu Ahmet Ogün'e teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak da araştırdığım oyunları, sıkılmadan bana anlatan ve benden desteklerini esirgemeyen, Kaynak Şahıs Listesi'nde adı geçen herkese saygı ve sevgilerimi sunar, teşekkür ederim.

AYDIN GÖKTAŞ

2013/KONYA

TARİH SAHNESİNDE GESİ

Gesi'nin tarihi, mimarisi, doğal yapısı ile ilgili Mehmet İmren'in kaleme aldığı *"Bir Türküdür Gesi Bağları"* adlı çalışmada aşağıdaki bilgiler verilmektedir:

"Gesi'nin, eski zamanlardan beri sürekli bir yerleşim alanı olması, şüphesiz doğal bir yaşam alanına sahip olması, insanlara geçim sağlayacakları imkanları sunmasından kaynaklanır. Gesi'nin korunaklı yapısı, bir akarsu etrafında olması, verimli toprağı ve bitki örtüsü tarih boyunca insanların burada yaşamalarının başlıca sebeplerindendir."

"Gesi'nin tarihi, M.Ö 8000-6000 yılları arasında yaşanmış olan neolitik döneme kadar dayanır. M.Ö 3000 yıllarından Roma dönemine kadar sürekli bir yerleşim birimi olan ve Orta Anadolu'nun en büyük höyüklerinden birinin bulunduğu Kültepe'ye bağlı 13 yerleşimden birinde Gesi olduğu tarihçiler tarafından değerlendirilmektedir."

"Gesi'de bulunan çömlek kalıntıları, M.Ö 1000'li yıllardan itibaren Anadolu'da hüküm sürmüş olan Frigya Uygarlığı'nın izlerini taşımaktadır. M.Ö 6. yüzyılda İran merkezli Pers İmparatorluğu'nun M.Ö 545'te Batı Anadolu'daki Lidya Krallığı'nı yıkarak tüm Anadolu'ya hakim olmasıyla birlikte bölge Pers egemenliğine girmiştir. Bundan sonra M.Ö 300'lü yıllardaki Helenistik dönemin ardından M.Ö 280 'de Kapadokya Krallığı kurulmuştur. M.Ö 66 yılına gelindiğinde Kapadokya Krallığı'nın Roma'ya bağlanmasıyla Roma İmparatorluğu'nun egemenliği başlamıştır. Roma döneminin ardından Kayseri ve yöresi, Bizans ve Sasaniler arasında el değiştirmiş, M.S 642'de Sasani hakimiyeti Halife Ömer tarafından sona erdirilmiştir."

"Arapların kalıcı olamadığı bu dönem sonrası devam eden Bizans hakimiyetine, 1071 Malazgirt Zaferi ile Türkler son vermiştir. 1097 yılındaki 1. Haçlı Seferleri sırasında bir süre sonra yeniden haçlıların eline geçen bölge, daha sonra Danişmendoğlu topraklarına katılmış, bir süre sonra tekrar Selçukluların egemenliğine girmiştir."

"1243'te Köseadağ Savaşı ile Anadolu Selçuklu Devleti ortadan kalktıktan sonra Anadolu'da başlayan Moğol egemenliği süresince Kayseri ve yöresi Moğolların atadığı valilerce yönetilmiştir. 1343 yılında Anadolu'da üstünlük sağlayan Eretna Bey, Beyliğin merkezini Sivas'tan Kayseri'ye taşımış, ölümünden sonra ise oğulları ve torunlarının yönettiği beyliğe 1381'de Kadı Burhaneddin son vermiş, onun ölümünden sonra Kayseri bölgesi 1398 yılında Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezit tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Yıldırım Bayezit 1402'de Timur'a yenilince Fetret Devri'nde bölge

Karamanlılarla Dulkadiroğulları arasında el değiştirmiş, Memlük ve Safevi saldırıları ile uğraşmıştır. Yavuz Sultan Selim'in 1515'te Çaldıran Seferi dönüşünde Dulkadiroğulları'nın yöredeki üstünlüğüne son vermesiyle bu topraklar kesin olarak Osmanlı egemenliğine girmiştir."

"Osmanlı eyalet sistemi içinde Ankara'ya bağlı bir sancak olan Kayseri 1942 yılında il olmuştur."

Gesi'nin Yakın Tarihi

"1. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan gayrimüslim ayaklanmasının yarattığı karmaşa ortamında ilk olarak Efkere (Bahçeli) Mahallesi'nde kurulan Jandarma Teşkilatı 1926'da Kuzey Mahallesi'deki binasına taşınır ve Gesi "bölge" statüsü kazanır. Bu yıllarda, Mulla Ahmet oğlu Fuat Efendi ilk belediye başkanıdır. Kapatıldıktan sonra ikinci defa 1935'te yeniden kurulan belediyenin başkanlığını Emin Erkan yürütür. Bu dönemin ardından tekrar kaldırılan belediye, 16.06.1965 tarihli resmi gazetede yayımlanan kararla 'Bağyurdu' adıyla yeniden kurulur. 1970'li yılların başında beldenin adı 'Gezi' olarak değiştirilir, 1991 yılında yeniden 'Gesi' adına dönülür. 2009 yılına kadar belediye statüsünde olan Gesi yürürlüğe giren yasal düzenleme ile metropol ilçe Melikgazi'ye bağlı bir mahalleye dönüştürülür. 2009 yılı itibarıyla mahalleye dönüştürülen Nize(Güzelköy), Salkuma(Gürpınar), Darsiyak(Kayabağ), Küçük Bürüngüz, Subaşı, Dimitre(Turan), Vekse(Özlüce), Ispıdın(Bağpınar), Mancusun(Yeşilyurt), ile Mimar Sinan'ın doğum yeri olan Ağırnas köyleri Gesi'ye bağlıydı."

GESİ'NİN MİMARİ VE DOĞAL DOKUSU

"Gesi akarsu aşındırması ile oluşan, derin vadilerin yamaçlarında doğayla benzersiz bir uyum içinde konumlanmış tarihi bir yerleşmedir. Çoğunlukla meyve bahçeleri ile kaplı geniş bir yeşil alanla örtülü Gesi, son derece zengin, doğal, kültürel, tarihsel ve arkeolojik değerleriyle adeta bir açık hava müzesi görünümündedir. Mimari doku son derece özgün bir nitelik taşımaktadır. Gesi'nin üç eski mahallesi olan Güney, Kuzey ve Bahçeli mimari özellikleri ve doğa ile ilişkileri açısından homojen bir yapıya sahiptir. Evler genellikle yörede 'sağır cephe' olarak adlandırılan yüksek duvarlı, iç bahçeli, doğadan eşdeğer yararlanan, çevreye saygılı konumlanmış, bölgeye özgü yapı taşından inşa edilmiş soylu bir benzerlik ve bütünlük içindedir. Yörede yaygın olan taş işçiliği rölyef ve bezemelerle zenginleştirilmiştir. Evler genellikle iki üç katlı olup üst katları cumbalı, çatıları düz, ahşap kirişli ve toprak örtülüdür. Kapı ve pencerelerde düz lento yanında kemer uygulamaları da yaygındır. Bunun

yanında bazıları 150-200 yıllık olan, bölgeye özgü taş ürünleri olan mezar taşları zamanda ve mekanda sürekliliğin ritmini yansıtır.”

“Orta Anadolu’ya özgü karasal iklim koşullarında bulunan Gesi’de yazlar sıcak kışlar soğuk ve karlı geçer, ilkbahar ve sonbahar mevsimleri yağmurludur. Gesi’nin coğrafi yapısı ve gelişkin bitki örtüsü, her türlü olumsuz hava koşullarına karşı insanları adeta bir ana şevkatiyle korur. Gesi’ye yaşam veren derelerin ayırdığı yamaçlarda bulunan bahçelerin zengin bitki örtüsü dikkat çekicidir. Türler arasında hakim unsur olarak göze çarpan ve birçoğu anıt karakteri taşıyan görkemli ceviz ağaçları yüzlerce yılın sessiz tanıklarındır. Kayısı, elma, armut, ayva erik, dut, vişne, kiraz, üzüm gibi meyve türlerinin yanı sıra kuşburnu, böğürtlen, alıç, iğde gibi türlerde yaygın olarak yetişir. Rakımı 1250 metre olan bir bölgede findık yetişiyor olması da Gesi’nin bir başka zenginliğidir.”

“Adı, Gül ve Ebru sözcüklerinin birleşmesinden oluşan ve yörede “Gilabulu” olarak ifade edilen kartopu bitkisi de birçok yerde tanınmayan, fakat Gesi ve yakın çevresinde özellikle su kenarlarında yoğun olarak yetiştirilen bir türdür. Kartopu bitkisinin nar suyu rengindeki şirasının tüketimi yörede yaygındır ve böbrek taşlarına karşı olumlu etkisi bilinmektedir. Sonbaharda toplanan kartopu (Gülebru) salkımları yenilerek tüketilmek veya meyve suyu olarak içilmez üzere kış mevsimi boyunca su dolu büyük toprak küplerin içinde bekletilir.”

“Yörede yetişen önemli ve ilginç doğal bitki türlerinden biri de cehridir. El dokumacılığının yaygın olduğu dönemlerde halı ve kilim iplerinin boyanmasında kullanılan cehri, geçmişte özellikle Fransız tüccarlara satılan ticari bir ürün olmuştur. Gesi’de vadi yamaçları boyunca uzanan bağ ve bahçelerde sebze tarımı, çevredeki geniş düzlüklerde tahıl tarımı yapılır.”

“Gesi’yi de içine alan Gürpınar(Salkuma)-Yeşilyurt(Mancusun) aksında yaşam bulan bitki ve hayvan çeşitliliği, yüzlerce yıldır akışını sürdüren Salkuma suyu ile bu suya karışan diğer irili ufaklı kaynak sularından beslenir. Salkuma suyunun köyler arasında nöbetleşerek paylaşımını düzenleyen belge çerçevesinde yürütülen sulama geleneği, Osmanlı döneminden beri sürmektedir. Kılcal damarlar gibi bütün Gesi Havzası’nı kuşatan ve en uzak noktalara kadar ulaşan sulama sistemi hayranlık uyandırıcıdır. Asırlar boyu temel su kaynağı olarak kullanılan Salkuma suyunun yanında 2005 yılında kooperatifin başkanı Mustafa Ogün’ün büyük gayreti ile kurulan Gesi Sulama Kooperatifi’nin açtığı 120 lt/sn. kapasiteli iki kuyunun da devreye girmiş olmasıyla sulama olanakları genişlemiştir.”

“Gesi’nin ekonomik yaşamında hayvancılıkta önemli bir yer tutar. Hemen her evde inek ve manda gibi büyükbaş hayvan yetiştirildiği dönem çok uzak değildir. Geçmişte daha çok aile gereksinimi ölçeğinde yapılan tarım ve hayvancılıkta 1990’lı yılların başından itibaren belirli bir düşüş söz konusudur. Gesi’nin eşsiz peyzajını tamamlayan öğelerden biri de güvercinliklerdir. Bahçeli-Kayabağ-Nize aksında ve Gesi Vadisi’nin Yukarıdere ile Güney Mahalle çevresinde 500’e yakın güvercinlik bulunur. Bu kuş evlerinden elde edilen çok değerli gübre, geçmişte yöredeki tarımsal üretimin girdisini oluşturmuştur. Güvercinlikler, birer bacayı andıran kare ve dairesel planlı ‘Burç’ adı verilen mimarisi ile, vadiye benzersiz bir görünüm kazandırmaktadır. Bu kaya oyma mekanlar, yöre insanının doğa ile kurduğu sağlıklı ilişkiyi çarpıcı biçimde yansıtır. Gesi’nin gelişkin bitki örtüsü birçok yabani hayvan türüne de barınak oluşturur. Nisan ayının başından temmuz ayına uzanan bir dönemde her yıl Gesi Bağları bir bülbül senfonisine ve sahipliği yapar. Gesi Bağları türküsünü terennüm eden o dertli gelinin ana özlemiyle yanan yüreği, bülbül seslerinin ritmiyle çarpar ve şu dizeler dökülür dilinden:”

“Gesi Bağları’nda bülbüller öter

Ateşim yanmadan anam dumanım tüter

Bana bir hal olmuş ölümden beter

Örtün pencereyi anam esmesin yeller

Dertli olduğumu anam bilmesin eller”

“Refik İmren’in “Bir ağaç denizi, bir kuş yuvası/Canlara can katar suyu, havası/Dört mevsim sızlar gönül yarası/Yemyeşil atlastan örtüsü vardır...” dizeleriyle betimlediği bu eşsiz yeryüzü cenneti, bülbül dışında çok sayıda kuş türünün de aşıyanıdır. Yaz ikindilerinde çocukların neşeli oyunlarına çevik hareketleriyle eşlik eden kırlangıçlar, ürkek serçeler, kurnaz sarı asmalar, naril ve kırılğan elmacı kuşları ve kızlarcılar; duvar deliklerini mesken tutan kömürcüler, telaşlı ve şamatacı çalıcılar, dere boylarında karatavuklar, cebre cebre sığırcıklar, yüksek düzlükleri seven doduklar, dağ serçeleri; تنها bahçelerde üveyikler, cubballar, ulu cevizlerden seslenen bilge baykuşlar, hazan mevsiminde Gesi’yi yükseklerden selamlayıp güneye süzülen angutlar, yazın müjdecisi ibibikler bir büyük orkestranın parçalarıdır. Avcıların gözdesi kurt, tilki, sansar, gelincik, tavşan yanında yılan, kaplumbağa, kirpi, porsuk, geleni gibi türler de Gesi’nin yaban hayatını oluşturan unsurlardır” (Mehmet İmren, “Bir Türküdür Gesi Bağları” Son Erişim Tarihi: 26.04.2017, <http://gesivakfi.org/makaleler/104-bir-turkudur-gesi-baglari-mehmet-imren>).

I. BÖLÜM

OYUNLARIN METİNLERİ

1. ÜTMELİ OYUNLAR

1.1 BİLYE OYUNLARI

Bilye ile oynanan oyunlar çok çeşitlidir. Gesi’de en çok Zehir, Üçgen ve Kuyu çeşitleri oynanır. Bilye oyunları ütmeli veya ütmesiz oynanır. Ütmeli daha çok tercih edilir. Oyuncular bu oyunları genelde “enek” dedikleri, ellerine en yatkın olan bilye ile oynarlar. Bilye oyunları erkekler tarafından oynanır.

1.1.1 Zehir

Bu oyun en az iki kişiyle ve istenildiğinde eşli olarak oynanır. Yaklaşık bir buçuk metre karelik, kare şeklindeki bir alanın köşelerine ve ortasına gelecek şekilde beş adet çukur kazılır. Ortadaki çukur beşinci çukurdur, diğerlerinin sıralaması oyuncular tarafından belirlenir.

Çukurların sırası belirlendikten sonra, bir atış çizgisi belirlenir ve bu atış çizgisinden birinci çukura bilyeler atılır. Çukura en yakın olan oyuna başlar. Oyuncuların amacı dört çukuru dolaşıp, sonunda beşinci çukura da girip zehir olmaktır. Dört çukuru dolaşmadan beşinci çukura giren oyuncu, oyun dışı kalır.

Beşinci çukura yani Zehir’e girip Zehir olduktan sonra amaç diğer oyuncuların bilyelerini vurup onları oyun dışı bırakmaktır. Beşinci çukura giren oyuncu artık her çukura istediği gibi girebilir ve ayrıca çukurlardan diğer bilyeleri vuracağı zaman bir karış yaklaşma hakkı kazanır. Zehir olan kişinin bilyesi ancak Zehir olduktan sonra vurulabilir, aksi takdirde Zehir olmayan bir kişi, Zehir olanın bilyesini vurursa, Zehir olmayan oyun dışı kalır.

Zehir oyununda oyuncular çukurları sırasına göre dolaşmak zorundadır. Birinci çukura girmeden başka çukura giren veya ilk atış esnasında başka çukura düşen, başka oyuncu tarafından beşinci çukura düşürülen oyuncular oyun dışı kalır.

Beşinci çukura girip Zehir olan ve diğer bilyeleri vuran kişi oyunun galibi olur ve ikinci ele geçer. Oyun bu şekilde devam eder.

1.1.2 Üçgen

Bu oyunda en az iki kişi ile oynanır. Yere bir üçgen çizilir ve oyuncuların isteğine göre üçgenin belirli noktalarına göre bilyeler dizilir. Bilyeler genelde üçgenin kenarlarına ve ortasına konulur ama oyuncu sayısına göre çizgilerin üzerine de bilye konulabilir.

Her oyuncu eşit sayıda bilye koyar ve bir atış çizgisi belirlenir. Oyuncular atış çizgisinden eneklerini üçgene doğru atarlar. Üçgene en yakın olan oyuna başlar.

Oyunda ki amaç üçgen üzerindeki bilyeleri üçgenin dışına çıkarmaktır. Oyuncu üçgenin dışına çıkaracağı bilyeyi önceden belirtmek zorundadır. Her oyuncu çıkarabildiği bilyeyi alır ve üçgen üzerinde bilye kalmayana kadar oyun devam eder.

Üçgen oyunu ütmeli oynandığı zaman en karlı bilye oyunudur. Diğer oyunlara nazaran tek elde birden fazla bilye kazanılabilir.

1.1.3 Kuyu

En az iki kişi ile oynanan bu oyun “çember” diye de bilinir. Yere “kuyu” adı verilen bir daire çizilir. Belirlenen bir atış çizgisinden oyuncular kuyuya doğru bilyelerini atarlar ve kuyuya en yakın olan oyuna başlar.

Oyuna başlayan oyuncunun amacı önce kuyuya girip ardından diğer oyuncunun bilyesini vurmaktır. Eğer başaramazsa sıra diğer oyuncuya geçer. Başardığı takdirde oyunu kazanır ve diğer ele geçilir.

1.1.4 Bilye Oyunlarındaki Bazı Kurallar

Bilye oyunlarında yeri geldiğinde oyunu kolaylaştırmak adına, yeri geldiğinde zorlaştırmak adına bazı kurallar vardır. Bu kurallar şunlardır:

1.1.4.1 Çıtık

Bilye oyunlarında, oyunun gidişine göre oyuncu yapacağı hamleyi önceden belirtmek zorundadır. Fakat “çıtık” derse belirtme zorunluluğu ortadan kalkar. Örnek verecek olursak: Üçgen oyununda üçgenin dışına çıkaracağı bilyeyi seçmekte zorlanan oyuncu çıtık derse, enegini üçgene doğru atar ve hangi bilyeyi çıkarırsa onu alır. Çıtığı diğer oyuncular daha önce derse yine bir seçim yapmak zorunda kalır.

1.1.4.2 Davet

Bu kural Kuyu oyununa özgüdür. Kuyunun içine giren oyuncu diğer oyuncuyu da kuyuya davet edebilir. Davet edilen oyuncu çıtık dediği zaman şanslıdır çünkü eneğini attığında kuyuya girerse veya rakibinin eneğini vurursa oyunu kazanır. Ama davet eden kişi çıtık derse ya kuyuya girmeyi seçer ya da rakibinin eneğini vurmaya seçer.

1.1.4.3 Si

Si, Kuyu ve Üçgen oyunlarında çizilen şekillerin çizgisinin adıdır. Oyuncu eneğini attığında eneği “si” üzerinde kalırsa hamlesini yeniden yapar.

1.1.4.4 “Her şey” ve “Hiçbir şey”

Oyun esnasında rakibinin eneğini vurmaya çalışan oyuncu bazı fiziksel zorluklarla karşılaşabilir. Örneğin; vuracağı bilye ile kendi eneği arasında taş, yaprak, çöp gibi şeyler olabilir veya bir engebe olabilir. Bu gibi durumlarda hamle yapacak kişi “her şey benden” derse, bu fiziksel zorlukları ortadan kaldırabilir veya eneğini elinin üzerinden, dizinin üzerinden atabilir. Fakat rakip oyuncu “hiçbir şey benden” derse bunları yapamaz.

1.2 KAĞIT OYUNU

Bu oyun erkekler tarafından sporcu kağıtlarıyla oynanır. “Ütmeli” ve “ütmesiz” olarak oynanan bir oyundur. Genellikle iki kişi oynanır. Oyuncular ellerine eşit miktarda kağıt alırlar ve oyuna başlarlar. Önceden kimin son atacağı belirlenir. Kağıtları üst üste atarlar ve aynı takım geldiğinde alırlar. Oyun, bir kişinin elinde kağıt kalmayana kadar devam eder.

Sporcu kağıtlarında, Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor takımlarının futbolcuları yer alır. Bu kağıtlar beşli veya altılı olarak bakkallarda satılır.

1.3 AŞIK

Koyunların ve keçilerin arka bacaklarından çıkan aşık kemiği ile oynanan bir oyundur. Bu kemik sağ bacdktan çıkmışsa sağba, sol bacdktan çıkmışsa solba adını alır. Bu kemiğin çukur yüzüne çik, çikin arkasına tök, düz tarafına sığa, işaret parmağı ile tutulan tarafına da kelali denir.

Oyun iki veya daha fazla erkek tarafından oynanır. Oyuna tökleşme ile başlanır. Oyunculardan biri kemiğini havaya atar ve “eneğimin sığa doğa kelalisine gelin” diye bağırır. İkinci oyuncu da kemiğini havaya atar ve ilk atan oyuncunun kemiğinin duruşuna benzetirse oyuna başlar. Benzetemezse ilk atan oyuna başlar. Oyuna başlamayan oyuncu kemiğini ortaya diker. Diğer oyuncu kemiğini atarak ortadaki kemiği vurmaya çalışır. Eğer kemik sığa veya

kelali gelirse sıra öbür oyuncuya geçer. Oyun bu şekilde devam eder. Oyunu kazanan diğèrinin aşığını alır.

2. TOP OYUNLARI

Gesi’de çocuklar top oyunlarına oldukça meraklıdırlar ve erkek çocukları arasında, futboldan bozma top oyunları en çok tercih edilen oyunlardır. Yeri geldiğinde tek kale, yeri geldiğinde çift kale maçlar yapılır. Bu maçlarda her oyuncunun bir ismi (bu isimler ünlü futbolcular arasından seçilir ve genelde de topun sahibi en ünlü futbolcunun ismini alır) vardır. Maçların başlama saati hiç belli olmaz ama bitiş saati genelde akşam ezanıdır. Bu maçlar dışında aşağıdaki oyunlarda oynanır:

2.1 ALMAN KALESİ

Alman kalesi futboldan bozma bir oyundur. Oyun on-on beş yaş aralığındaki erkekler tarafından oynanır. Ortalama beş-altı kişi ile oynanan oyuna başlamak için herkes topu saydırır. En az saydıran kaleye geçer.

Oyuncular kaledeki kişiye, topa havada vurmak şartıyla gol atmaya çalışırlar. Alman kalesinde en önemli kural topa havada vurmaktır. Topa havada vurmadan gol atan kişi kaleye geçer ve golü geçersiz sayılır. Ayrıca oyuncunun vurduğu top dışarı giderse veya kaleci havada yakalarsa, oyuncu yine kaleye geçer.

Alman Kalesinde amaç, kaledeki kişiyi, önceden belirlenen bir sayıya ulaştırarak oyun dışı bırakmaktır. Bu doğrultuda kafa ile atılan gol üç sayı, omuz ile atılan gol sekiz sayı, vole ile atılan gol on sayı, röveşata ile atılan gol on iki sayı, bacak arasından(beşikten) atılan gol beş sayı, sükse(topuk) ile atılan gol iki sayı değerindedir. Bu sayılar yer yer değişiklikte gösterebilir.

Alman Kalesinde “gördüm bir” kuralıda önemlidir. Oyuna başlamadan önce kalenin etrafına bir ceza alanı belirlenir ve kaleci o alandan daha ileriye çıkamaz. Eğer çıkarsa bunu ilk gören “gördüm bir” der ve devamında diğer oyuncularda gördüm iki, gördüm üç... diye devam ederler ve kaleciye ceza olarak penaltı çekerler. Her penaltı bir sayı olarak kabul edilir, penaltıyı atamayan kaleye geçer.

Oyun bu şekilde son iki kişi kalana kadar devam eder. Sona kalan iki kişi ise beşer penaltı çekişir. Penaltının galibi oyununda galibidir.

2.2 TEK VURUŞ

Tek Vuruşta futboldan bozma bir oyundur. Oyuna başlama şekli, oyundaki kurallar ve oyunun bitiş şekli Alman Kalesi ile aynıdır. Tek Vuruşta farklı olan, topa her oyuncu bir kere dokunabilir. İki kere dokunan kaleye geçer. Ayrıca topa havada vurma kuralıda Tek Vuruşta

yoktur. Kısaca diyebiliriz ki, Alman Kalesinde topa havada vurmak, Tek Vuruşta ise topa iki kere vurmamak esastır.

2.3 DOKUZ AYLIK

Bu oyun basketboldan bozma bir oyundur. Genelde on-on beş yaş arasındaki erkekler oynar. Oyuncu sayısı en az üç, en fazlada altı-yedi kişi olur. Oyuncular sırayla potaya topu atarlar. Bu atış pota etrafına dizilişi yapmak içindir. İlk basketi atan potanın soluna, ondan sonra basket atanlar sırasıyla onun yanına belli aralıklarla dizilirler. En sona kalan kişi ise potanın altına geçer.

Oyunda amaç, pota altındaki kişiyi, basket atarak dokuz sayıya ulaştırmaktır. Dokuz sayı yiyen kişi “dokuz aylık” olur ve oyun dışı kalır. Oyunda bir kere basket yapan kişi, yapamayana kadar basket atmaya devam eder. Herkes atış hakkını kullandığında, pota altındaki kişi dokuz olmazsa, sıradaki oyuncu pota altına geçer, pota altındaki oyuncu ise potanın soluna geçer ve oyun son iki kişi kalana kadar bu şekilde devam eder. Sona kalan iki kişi birbirlerini dokuz yapmak için karşılıklı basket atarlar. İlk dokuz olan oyunu kaybeder, sona kalan oyunun galibi olur.

Dokuz Aylık oyununda, deliksiz basket(panyaya ve potanın çemberine değmeden giren basket) iki sayı değerindedir. Ayrıca karpuzlama diye tabir edilen atış şeklide yasaktır. Bu kurallar değişiklikte gösterebilir.

2.4 YAKAR TOP

Bu oyun kız-erkek karışık oynanan bir oyundur. Ortalama yedi-sekiz kişi ile oynanır. Oyuna başlamadan önce iki grup oluşturulur. Bu iki grup arasında yazı tura atılır ve kazanan grup ortaya geçer.

Diğer grup, ortaya geçen grubu ellerindeki topla vurmaya çalışır. Vurulan oyuncu ortadan çıkar. Ortadaki oyunculardan topu havada yakalayan olursa, bir can kazanır ve önceden vurulan arkadaşını tekrar ortaya alabilir. Veya o canı kendi için kullanır. Ortada bir kişi kalınca, o kişi kendini belli bir sayıya kadar vurdurmamaya çalışır, eğer başarırsa oyunu galip olarak bitirirler. Başaramazsa diğer grup ortaya geçer.

2.5 İSTOP

Kız erkek karışık oynanan bir oyundur. Genelde ilkokul çağındaki çocuklar, kalabalık olarak bu oyunu oynarlar. Oyuna başlamadan önce bir ebe seçilir. Ebe dışında kalanlar kendilerine birer meyve ismi seçerler.

Ebeye sadece meyvelerin isimleri söylenir ve ebe kimin hangi meyve olduğunu bilmeden elindeki topu havaya atarak bir meyve ismi söyler. Top havaya atıldığı andan itibaren ebede dahil herkes kaçmaya başlar. Söylenen meyveyi hangi oyuncu seçtiyse o oyuncu topu yakalar ve yakaladığı anda “istop” der ve o istop deyince herkes olduğu yerde kalır.

Topu yakalayan kişi bu sefer bir renk söyler. Söylenen rengi diğer oyuncular bulmaya çalışırlar. Bu esnada rengi söyleyen kişi, diğer oyuncuları topla kovalar ve onları vurmaya çalışır. Rengi bulanlar oyunu kazanır. Bulamadan vurulan kişi yeni ebedir. Oyun bu şekilde devam eder.

Oyun esnasında, ebe meyve ismini söyleyince, o meyveyi seçen kişi, atılan topu havada yakalarsa, ebenin yaptığı işi o yapar ve topu tekrar havaya atarak başka bir meyve ismi söyler. Oyun bu şekilde oldukça zevkli olur.

2.6 İSTANBUL SAKLAMBACI

Bu oyun genelde on-on dört yaş aralığındaki erkekler tarafından oynanır. Oyunda ortalama yedi-sekiz kişi olur. Oyun başlamadan önce bir ebe seçilir. Ebe seçildikten sonra bir futbol topu ortaya konulur. Topa bir kişi vurur ve ebe topun arkasından koşarak topu yakalar. Topu yakaladıktan sonra geri geri yürüyerek, topu vurulduğu noktaya tekrar getirir. Bu arada diğer oyuncular çoktan saklanmışlardır.

Ebe, arkadaşlarını bulmaya çalışır ve bulduğu kişiyi topun üzerine sobeler. Oyun herkes bulunana kadar devam eder. Ebe saklanan arkadaşlarını ararken, bulunmamış olan bir kişi, ebeye görünmeden topa tekrar vurabilir. Eğer vurursa bulunan kişilerde tekrar saklanabilirler. Ebe her şeye baştan başlar.

2.7 ÇANAK

Bu oyun “dom” adıyla da bilinir. Kız erkek karışık oynanabilen bir oyundur. Oyunda ayrı iki grup oluşturulur. Gruplar ayarlanınca ortaya bir daire çizilir. Dairenin ortasına ince taşlar veya fayans parçaları üst üste dizilir. Bir grup dairenin içinde durur, diğer grup ise dairenin ortasındaki taşları, topla devirmeye çalışır.

Taşlar devrilirse, deviren grup, taşları yeniden üst üste dizmeye çalışır. Bu arada diğer gruptakiler onların bu hamlesine izin vermez ve onları topla vurmaya çalışır. Taşları deviren grup, vurulmadan taşları tekrar dizerse bir puan kazanırlar. Dizemezlerse sıra diğer gruba geçer. Bu kazanılan bir puana, bir “dom” da denilir.

3. EL OYUNLARI

El oyunları, genellikle yedi yaşından küçük çocuklar tarafından oynanır. Bu oyunlar, evlerde, anne babanın katılımıyla da oynanır.

3.1 ELİM ELİM ÖPELEK

Kız erkek karışık oynanan bir oyundur. Oyunda iki ya da üç çocuk olur. Çocuklar ellerini yere koyarlar ve içlerinden biri, her parmağa bir kelime gelecek şekilde(bazı yerlerde kelime ikiye bölünür) şu tekerlemeyi söyler:

“Elim elim öpelek

Elden çıkan topalak

Topalağın yavrusu

Bitbidenin karısı

Adem budem sil süpür bunu burdan çıkar”.

Bu tekerleme hangi parmakta biterse, o parmak içeri doğru katlanır. Oyun bu şekilde, açıkta hiç parmak kalmayana kadar devam eder. Parmakları daha önce biten şanslı sayılır.

3.2 AÇ KİLİT

Bu oyunda kız erkek karışık oynanan bir oyundur ve oyunda iki ya da üç çocuk olur. Çocuklar ellerini yumruk yaparlar ve üst üste koyarlar. Daha sonra içlerinden biri, işaret parmağını anahtar olarak kullanır ve en yukarıdan başlayarak bütün yumrukları “aç kilit” diyerek açar. En sondaki yumruğa geldiğinde karşısındaki çocukla arasında şu diyalog geçer:

-Aç kilit

-Açmam kilit

-Kilit nerde?

-Suya düştü.

-Su nerde?

-İnek içti.

-İnek nerde?

-Dağa kaçtı.

-Dağ nerde?

-Yandı bitti kül oldu.

-Kapınızın önünden tavşan geçti mi?

-Geçti.

-Vurdunuz mu?

-Vurduk.

-Yediniz mi?

-Yedik.

-Bana da ayırdınız mı?

-Ayırdık.

-Nereye koydunuz?

-Tel dolaba.

-Kaç yumruk vursam açılır?

-On. (Burada çocuk istediği sayıyı söyleyebilir.)

Diyaloğun ardından, işaret parmağı anahtar olan çocuk, karşısındaki çocuğun yumruğuna on tane vurur ve yumruk açılır. Açılan yumruğun içinden çıkan hayali tavşan eti afiyetle yenir.

3.3 EL KIZARTMACA

Bu oyun iki kişi ile oynanır. Oyuncular karşı karşıya geçer ve ellerini üst üste koyarlar. Bu pozisyonda avuç içleri birbirine değeri. Eli altta olan, eli üstte olanın eline vurmaya çalışır.

3.4 EL ÜSTÜNDE KİMİN ELİ VAR

Bu oyun kız-erkek karışık ve en az beş kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuna başlamadan önce bir ebe ve bir hakem seçilir. Ebe yere yüz üstü yatar. Oyuncular ellerini ebenin sırtına

üst üste koyarlar. Hakem ebeye: “El üstünde kimin eli var?” diye sorar. Ebe eğer doğru cevap verirse adını söylediği kişi ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

4. KOVALAMACA OYUNLARI

Kovalamaca oyunları da Gesi’de tercih edilen oyunlar arasındadır. En çok On Bir Elli, Kovalambaç, Topal Tavuk, Simit, Yerden Yüksek, Körebe gibi türleri oynanır.

4.1 ON BİR ELLİ

Bu oyun kalabalık oynanan bir oyundur. Genelde erkekler tarafından oynanır. İlk önce herkes bir daire oluşturacak şekilde yan yana dizilir. Sonra herkes elini açar ve bir kişi oyunu başlatmak adına, yanındakinin eline vurur ve “bir” der. Bu şekilde herkes devam eder ve on birinci kişi ebe olur.

Ebe olan kişi diğerlerini yakalamaya çalışır. Aynı zamanda yakaladığı kişilere de, yakalamadığı kişileri yaklaştırmaz. Yakalanmayanlar yakalananlara dokunursa, o kişiler tekrar kaçabilir. Bazen de ebenin yakaladığı kişiler ebe olur veya ebeyle birlikte, diğerlerini kovalarlar.

4.2 KOVALAMBAÇ

Bu oyunda kalabalık oynanır. Genelde erkekler tarafından oynanır ama kızlarda kendi aralarında bu oyunu oynarlar. Oyun bir ebe seçimi ile başlar. Ebe seçildikten sonrası On Bir Elli Oyunu ile aynıdır.

4.3 TOPAL TAVUK

Ortalama altı-yedi kişi ile oynanan bu oyun, genelde erkekler tarafından oynanır. Önce bir ebe seçilir. Sonra ebenin yuvası olacak bir daire çizilir. Bazen daire yerine göz kararı bir alanda belirlenebilir.

Daha sonrasında ise ebe yuvasına geçer ve “topal tavuk geliyor” diyerek yuvasından çıkar. Tek ayaküstünde, kaçanları yakalamaya çalışır. Yakaladığı kişiyi yuvaya götürür. Bu şekilde herkesi yakalamaya çalışır.

Ebe kaçanları kovalarken ayağını yere basarsa, tekrar yuvasına dönmek zorundadır. Yuvasına da hızlı bir şekilde gitmelidir. Çünkü ayağı yere değdiği andan itibaren kaçanlar onu kovalamaya başlarlar. Yakalanırsa dayak yiyebilir. Ayrıca Topal Tavuk Oyunu belirli bir alan içinde oynanır. Yani kaçan kişilerinde belirli bir alanı vardır.

4.4 SİMİT

Bu oyun, aynen Topal Tavuk Oyunu gibi oynanır. Aradaki tek fark, ebenin tek ayak üstünde olması yerine, “Simiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiit” diye bağırarak kaçanları kovalamasıdır. Bu durumda da ebe, sesini iyi kullanmalıdır. Sesi kesildiği andan itibaren, kaçanlar peşine düşer.

4.5 YERDEN YÜKSEK

Ortalama yedi-sekiz kişi olarak, genellikle erkekler tarafından oynanır. Oyuna bir ebe seçilerek başlanır.

Ebe seçilen kişi diğer oyuncuları kovalamaya başlar. Diğer oyuncularda yer seviyesinden yüksek bir yere çıkmaya çalışırlar. Bu yer bir taş, duvar, ağaç dalı olabilir. Oyuncular yerden yüksek bir yere çıktıklarında ebe onlara dokunamaz. Ebe kendilerinden uzaklaştığı zaman yine aşağı inip kaçarlar. Oyun bu şekilde devam eder. Ebenin yakaladığı kişi ise ebenin yerine geçer.

4.6 KÖREBE

Kız-erkek karışık oynanabilen bu oyunda en dikkat edilecek nokta oyunun dar bir mekanda oynanmasıdır. Bu nedenle genellikle evlerde oynanan bir oyundur. Bir ebe seçilir ve gözü sıkıca bağlanır. Ebe diğer oyuncuları tutmaya çalışır. Tuttuğu kişi ebe olur.

4.7 KÖŞE KAPMACA

Kız-erkek karışık oynanan bu oyun beş kişi ile oynanır. Bir ebe seçilir ve sonrasında bir kare veya dikdörtgen çizilir. Çizilen şeklin ortasına ebe, köşelerine de diğer oyuncular geçer. Oyun başladığı zaman, oyuncular birbirleriyle yer değiştirmeye çalışırlar, ebede onları, yer değiştirdikleri anda yakalamaya çalışır. Eğer yakalarsa, yakalanan kişi ebenin yerine geçer.

4.8 Ebe Davul Zurna Bir İki Üç

Bu oyun hem erkekler, hem kızlar tarafından oynanan bir oyundur. Ortalama beş-altı kişi ile oynanır. İlk önce bir ebe seçilir. Ebe yüzünü bir duvara kapar ve “ebe davul zurna bir iki üç” der, bununla birlikte de aniden döner. Diğer oyuncular ise ebe döndükten sonra kıpırdamamaya dikkat ederler. Kıpırdayan olursa o kişi ebenin yanına geçer ve oyun bu şekilde tekrarlanır.

Son bir kişi kaldığında oyun üç kez tekrar edilir. O kişi kıpırdamadan durursa, ebe tekrar arkasını döner. Son kişi ebeye “saat kaç?” diye sorar. Ebe bir sayı söyler, söylediği sayı kadar ebenin sırtına vurulur ve bu anda diğer oyuncular kaçarlar. Ebe kaçanlardan birini yakalarsa yakaladığı kişi ebe olur.

4.9 DON ATEŞ

Bu ortalama beş-altı kişi ile kızların ve erkeklerin oynadığı ir oyundur. İlk önce bir ebe seçilir. Ebe seçildikten sonra diğer oyuncular kaçarlar ve ebe onları kovalar. Kaçan oyuncular ebeye yakalanacakları zaman “don” derler ve hiç kıpırdamadan dururlar. Şayet kıpırdadıkları zaman ebe onları yakalar.

Don diyen kişi, kıpırdamadığı sürece ebe ona dokunamaz. Bu kişinin tekrar kaçabilmesi için diğer oyunculardan birinin gelip “ateş” diyerek ona dokunması gerekir.

4.10 ELİM SENDE

En az yedi-sekiz kişi ile oynanan bir oyundur. İlk önce bir daire oluşturulur ve oyunculardan biri ortaya geçerek bir tekerleme ile ebeyi seçer. Ebe seçildikten sonra diğer oyuncular kaçarlar. Ebe yakaladığı kişiye “elim sende” der ve o kişi ebe olur. Oyun böyle kesintisiz olarak devam eder.

4.11 EŞLERİM KARABAŞ

Bu oyun en az on kişi ile erkekler tarafından oynanan bir oyundur. İlk olarak oyuncular iki gruba ayrılırlar. Grup liderleri sayışarak oyuna hangi grubun başlayacağına karar verirler. Sonrasında ilk grup kaçır ve saklanır. Devamında diğer gruptakiler saklananları bulmaya çalışır ve bulduklarını –gerekirse döve döve- sayışılan yere getirirler. Bütün oyuncular bulunup getirilince sıra diğer gruba geçer.

5. ATLAMA, SIÇRAMA, SAKLANMA VE SEKME OYUNLARI

5.1 KEMER SAKLAMBACI

En az beş altı erkek çocuk tarafından oynanan bir oyundur. İlk olarak bir sayışma yapılır ve kemeri saklayacak kişi belirlenir. Sonrasında bu kişi diğer oyunculardan uzak bir yere kemeri saklar. Sakladıktan sonra diğer oyuncular kemeri bulmaya çalışırlar. Oyuncular kemere yaklaştıkça ebe “sıcak” der, uzaklaştıkça “soğuk” der. Kemer bulan kişi ise diğerlerini kemerle kovalar ve onlara vurur. Kaçanlar belirlenen bir yere gelince oyun tekrar başlar. Bu sefer kemeri bulan kişi ebe olur ve kemeri saklar.

5.2 SAKLAMBAÇ

Kız erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. Oyuna başlamadan önce bir ebe seçilir. Ebe bir duvara veya ağaca yüzünü kapatır ve belirli bir sayıya kadar sayar. Daha sonra “önüm, arkam, sağım, solum sobe” der ve saklanan oyuncuları bulmaya çalışır. Bulduğu oyuncuyu saydığı yere sobeler. Herhangi bir kişi ebeden önce sayılan yere sobe yaparsa, o kişi bir sonraki oyunda ebe olmaktan kurtulur.

Ebe herkesi bulduktan sonra tekrar yüzünü sayılan yere kapatır ve diğer oyuncular arkasına dizilirler. Ebe bir sayı söyler ve o sıradaki kişi ebe olur. Veya ebe tarafından bulunan oyuncular bir kişinin elinin parmaklarını kendi aralarında seçerler ve ebenin yanına giderler. Ebe parmaklardan birini seçer ve o parmağı önceden kim seçmişse o kişi ebe olur.

Bu oyunda, saklanan kişiler ebeyi yanıltmak amacıyla kıyafet değişikliği yapabilirler. Eğer ebe bu tuzağa düşer de kişileri karıştırırsa, oyuncular saklandıkları yerden “çalmak çölmek patladı” diyerek çıkarlar ve oyun tekrar başlar.

Bazen de ebe, saklanan kişileri bulamayabilir. Böyle bir durumda “çay içtim” diyerek oyunu tekrar başlatır. Saklambaç oyununda, saklanan kişiler “çalmak çölmek patlatmak” ve “ebeye çay içirtmek” için ellerinden geleni yaparlar.

5.3 BEŞTAŞ

En az iki veya üç kız tarafından oynanan bir oyundur. Oyuna başlamak için oyuncular ellerindeki taşları havaya atarlar ve ellerinin tersiyle tutmaya çalışırlar. Burada en çok taşı tutan oyuna başlar. Oyuna başlayan kişi taşları düz bir yere koyar ve içlerinden bir tanesini havaya atar. Bu taş yere düşünceye kadar yerdeki taşları eliyle yaptığı köprüden geçirir. Bu işlemde başarılı olamazsa sıra diğer oyunculara geçer. Başarılı olduğu takdirde ise oyunun ikinci aşamasına geçer. Bu aşamada, taşları yine yere koyar ve eline bir taş alır. Bu taşı

havaya atar ve hızlı bir şekilde yerden başka bir taş alarak havaya attığı taşı geri tutar. Bu şekilde yerden dört taş alabilene kadar oyunu devam ettirir. Bu aşamada da başarılı olursa oyunu birinci bitirir. Oyunun herhangi bir kısmında yanan oyuncuya tekrar sıra geldiğinde, bu oyuncu kaldığı yerden devam eder.

5.4 BİRDİR BİR

Bu oyun en az dört-beş erkekle oynanır. Genelde on-on dört yaşları arasındaki erkekler oynar. İlk olarak bir ebe seçilir. Ebe yere doğru eğilir(Namazdaki rüku gibi). Diğer oyuncular sırayla ebenin üzerinden atlarlar. Her atlayışta ebe biraz daha dik duruma geçer. Oyuncular bu atlayışta sırasıyla şunları söylerler:

Birinci atlayışta: “Birdir bir, yerin dibine gir!”

İkinci atlayışta: “İkidir iki, çayırdaki boz tilki!”

Üçüncü atlayışta: Atlayanlar “dön de bak” diyerek atladıktan sonra arkalarına dönerler.

Dördüncü atlayışta: “Dördüm yağlı börek” diyerek ve ebenin sırtına vurarak atlarlar.

Beşinci atlayışta: “Beşim beşik sallama” diyerek ve ebenin sırtına bastırarak(ebeyi sarsacak şekilde) atlarlar.

Altıncı atlayışta: “Altın g.t vurmaç” diyerek ve ebenin sırtına kışlarını vurarak atlarlar.

Yedinci atlayışta: “Yedim yel gibi” derler ve atladıktan sonra koşarlar.

Sekizinci atlayışta: “Sekizim seksek” derler ve atladıktan sonra tek ayak üzerinde koşarlar.

Dokuzuncu atlayışta: “Dokuzum durak” derler ve atladıktan sonra herkes olduğu yerde durur.

Onuncu atlayışta: “Onum oturak” derler ve atladıkları yere otururlar.

On birinci atlayışta: “On birim gazete” derler ve ebe aklından bir gazete ismi tutar. Atlayanlar, ebenin tuttuğu gazete ismini bulmamaya çalışarak, akıllarındaki gazete isimlerini söylerler. Ebenin tuttuğu gazeteyi söyleyen ebe olur.

On ikinci ve diğer atlayışlarda, oyuncular şehir, ülke, hayvan isimlerini bulmamaya çalışırlar.

Oyun bu şekilde devam eder.

5.5 ÇİZGİ

Bu oyun en az iki kız tarafından oynanır. Çok fazla çeşidi vardır. Oyuncular yere belirli şekiller çizerler ve bu şekillerin içerisinde belirli hareketleri yaparlar.

Oyunun çeşitleri de yere çizilen şekillere göre isimlendirilir. Yere dört tane birbirine bitişik dikdörtgen çizilirse Dünya, ikisi yanda olmak üzere yere sekiz tane bitişik kare çizilirse Merdiven, zarf çizilirse Mektup, on tane dikdörtgen çizilirse Sürükleme v.b. isimler alırlar.

Oyuncuların elinde yassı bir taş olur. Oyuna başlayacak olan oyuncu, taşını sırasıyla şekillerin içine atar ve tek ayak üstünde sekerek taşını geri başlangıç noktasına getirir. Bunu yaparken de oyunun başında belirlenen bazı hareketleri yapmak zorundadır. Mesela tek sayılara iki ayağıyla, tek sayılara tek ayağıyla basar veya sağdaki sayılara sağ ayağıyla, soldaki sayılara sol ayağıyla basar. Eğer bunları yapamazsa, taşını attığı şeklin içine düşüremezse veya çizgilere basarsa sıra diğer oyuncuya geçer. Şekillerin hepsini tamamlayan oyunu kazanır.

5.6 İP ATLAMA

Bu oyun en az üç kız tarafından oynanan bir oyundur. İki kişi bir ipi uçlarından tutarlar ve sallarlar. Diğer kişi veya kişiler ipe değmeden atlarlar. Atlamaya başlamadan önce bir sayı belirlenir ve o sayıya kadar atlayan oyunun birincisi olur. İpe takılan olursa ipi sallayanlardan biriyle yer değiştirir.

5.7 AYAK İPİ

Bu oyunda en üç kız tarafından oynanır. İki kişi uçları birbirine bağlı bir ipi ayak bileklerinden geçirirler ve gergin bir şekilde tutarlar. Diğer kişi veya kişiler ipe değmeden atlama yaparlar. İp, oyun ilerledikçe bele kadar yükseltilir. Bütün etapları tamamlayan oyunu kazanır. İpe dokunan biri olursa ipi tutanlardan biriyle yer değiştirir.

5.8 Uzun Eşek

Bu oyun kalabalık olarak erkekler tarafından oynanan bir oyundur. Oyuncular iki gruba ayrılırlar. İlk olarak yatacak grup, yazı-tura atılarak belirlenir. Daha sonra “yastık” diye tabir edilen bir kişi, bir duvara veya bir ağaca yaslanır. Yazı-tura da kaybeden gruptakiler, yastığa yaslanarak ve bir öndekinin bacak arasına kafasını sokarak eşeği oluştururlar. Diğer gruptakilerde sırayla eşeğin üzerine atlarlar. Sonrasında üsttekilerden bir kişi, elini tokat veya

yumruk şeklinde tutarak: “Kılıç mı, topuz mu?” diye sorar. Alttaki grup doğru cevap verirse sırayı alırlar. Yanlış cevap verirlse üstteki grup tekrar atlar.

Bu oyunda atlayan gruptakiler, eğer eşeğin üzerinden düşerse, ayakları yere değerse sıralarını kaybederler. En çok atlayan grup oyunu kazanır.

5.9 MET

Bu oyun en az iki erkek tarafından oynanan bir oyundur. İlk önce bir taş konur. Meti atacak kişi bu taşın yanına geçer. Met, yaklaşık yirmi cm boyunda, beş cm çapında, iki ucu sivri bir ağaç parçasıdır. Meti atacak kişinin elinde bir de kalın ve düz bir sopa olur. Bu sopayla mete vurur ve atabildiği kadar uzağa atmaya çalışır.

Karşıdaki oyuncu metin düştüğü yere gider ve meti oradan atarak taşı vurmaya çalışır. Eğer vurursa sırayı alır. Vuramadığı takdirde diğer oyuncu meti düştüğü yerden uzaklaştırmak için ilk hamlede sivri uçlarından havalandırıp sonra havada vururlar. Bu üç kere tekrarlarlar. Eğer metin düştüğü yer ile taşın arasındaki mesafe kısa ise karşıdaki oyuncu bu mesafeyi atlamaya çalışır. Atlarsa sırayı alır. Atlamazsa aradaki mesafe adımla sayılır ve puan olarak meti atan oyuncuya yazılır.

5.10 KABAK YATTI KALKTI

Kalabalık olarak oynanan bu oyun, genelde erkekler tarafından oynanır. Oyuncular bir daire oluşturacak şekilde otururlar ve bir ebe seçilir. Oyuncuların her birine bir sayı ismi verilir. Ebe: “Bir tarlaya ekim biçtim, ... kabak oldu” der ve yere eğilip kalkar. Burada sayısı söylenen oyuncu, mesela sayısı beşe: “ Beş kabak olmaz üç kabak olur” diyerek eğilir kalkar. Sıra üçe geçer ve oyun bu şekilde devam eder. Bu hareketi ve sözü hızlı yapamayan oyundan çıkar. Sona kalan iki kişiden biri “tuz-buz”, diğeri “buz-tuz” der. Bunu hızlı şekilde söylerler ve hangisi şaşırmazsa oyunu o kazanır.

5.11 GÜZEL Mİ? ÇİRKİN Mİ?

İkiden fazla kız tarafından oynanan bir oyundur. Bir kişi ebe olur ve yüzünü bir duvara kapatır. Oyuncular ebeye “Güzel mi çirkin mi?” diye sorar. Ebe de birini söyler. Oyuncular, eğer ebe güzel dediyse güzel, çirkin dediyse çirkin taklidi yaparlar. En güzel taklidi yapanı ebe seçer ve yerine geçirir.

5.12 HALAT ÇEKME

Bu oyun genelde erkekler tarafından oynanır. Oyuncular iki gruba ayrılırlar ve karşılıklı olarak halatı tutarlar. Ortaya bir çizgi çizildikten sonra gruplar halatı çekerler. Çizgiyi geçen grup oyunu kaybeder.

5.13 SUDA OYNANANLAR

5.13.1 Deve Güreşi

Bu oyun yaşça büyük erkek çocuklar tarafından, Paşapınarı Mevkiindeki havuzda oynanan bir oyundur. Oyun dört kişi tarafından oynanır. İlk olarak oyuncular ikişerli grup oluştururlar. Daha sonra gruptaki birer kişi diğer oyuncuların omuzlarına çıkar. Güreşe başlayan oyuncular birbirlerini devirmeye çalışırlar.

5.13.2 Değirmen Çevirme

Bu oyunda havuzda oynanan başka bir oyundur. Yine yaşça büyük olan erkek çocuklar tarafından tercih edilir. İlk önce ortaya uzun boylu ve kuvvetli birisi geçer. Bu kişinin omuzlarına, ön, arka, sağ ve sol taraftan dört oyuncu bacaklarını atarlar ve karşılıklı olanlar birbirlerinin ellerinden tutarlar. Daha sonra ortadaki kişi dönmeye başlar ve dönerken de sağa ve sola doğru eğimler yapar. Değirmen dağılana kadar oyun devam eder. Bu oyun yetişkinler tarafından da oynanır.

5.14 KURT BABA

Bu oyun kız-erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. Bir ebe ve Kurt Baba seçilir. Diğer oyuncular ebenin arkasına dizilirler ve hepsinin birer rengi olur. Ebe bu oyuncuları arkasında dolaştırırken Kurt Babaya rastlar. Kurt Baba ebeye karnının acıktığını söyler. Ebe ona hangi renk kuzu sevdiğini sorar. Kurt Babanın söylediği renkteki oyuncu kaçmaya başlar. Eğer Kurt Baba onu yakalarsa oyundan çıkar. Eğer Kurt Babaya yakalanmadan ebenin arkasına tekrar dönerse kurtulur. Oyun bu şekilde devam eder.

6. ŞAŞIRTMA VE ŞAKA OYUNLARI

6.1 YÜZÜK KİMDE

Kız-erkek karışık oynanan bu oyunun, oyuncu sayısı oldukça geniştir. Oyuna başlamadan önce bir ebe seçilir. Ebenin dışında kalan oyuncular bir daire oluşturacak şekilde otururlar. Ebe eline bir yüzük alır ve oyuncuların arkalarından dolaşarak gizli bir şekilde herhangi birinin eline yüzüğü bırakır. Yüzüğü alan kişi de bu durumu gizli tutar. Sonrasında ebe eline bir kemer alır ve herkese sırayla yüzüğün kimde olduğunu sorar. Tahminlerinde yanılanlara ebe: “yağlı mı yağsız mı?” diye sorar ve aldığı cevaba göre yavaş veya hızlı bir şekilde kemerle ellerine vurur. Yüzüğün kimin elinde olduğunu bilen kişi ise ebenin yerine geçer ve oyun bu şekilde devam eder.

6.2 YÜZÜK SAKLAMA

Bu oyunda kız-erkek karışık oynanır. En az dört kişi ile oynanan bir oyundur. Oyuna başlamadan önce oyuncular iki grup oluştururlar. Daha sonra oyuna başlayacak olan grupta olanlar bir tepsi içerisine altı- yedi adet fincan dizerler. Bu fincanlardan birinin altına ise bir yüzük koyarlar ve diğer gruba götürürler. Diğer grup ise altında yüzük olmayan fincanları bulmaya çalışırlar. Eğer açtıkları fincanın altından yüzük çıkarsa oyunu kaybederler ancak son fincana kadar yüzüğü bulmadan gelirlerse oyunu kazanırlar ve sıra onlara geçer. Oyun bu şekilde devam eder.

Bu oyun, ramazan gecelerinde ve diğer özel günlerde yetişkinler tarafından da oynanan bir oyundur.

6.3 DOĞRULUK MU? CESARETLİLİK Mİ?

Bu oyun genellikle sekiz kişi ile oynanır. Oyun kız-erkek karışık oynanabilen bir oyundur. Oyuna başlamadan önce oyuncular bir daire oluşturacak şekilde otururlar. Orta alanın düz olmasına dikkat edilir. Daha sonra cam bir şişe(bu şişe kola, gazoz, içki şişesi v.b. olabilir) ortada çevrilir. Şişenin arka kısmı kime denk geldiyse o kişi, şişenin ucunun denk geldiği kişiye “Doğruluk mu? Cesaretlilik mi?” diye sorar. Karşısındaki kişi birini seçer. Doğruluğu seçmişse ona cevaplama zor bir soru sorulur. Bu soru o kişinin özel hayatıyla ilgili olabilir. Cesaretliliği seçerse, yapılması cesaret isteyen bir iş verilir. Oyuncu üst üste aynı görevi seçemez. Oyun bu şekilde devam eder.

6.4 DEVE CÜCE

Kız-erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. Bir ebe seçilir. Ebe oyunculara “deve” derse oyuncular ayağa kalkar, “cüce” derse oyuncular oturur. Gittikçe hızlanan oyunda ebenin dediğini yanlış yapan oyundan çıkar. Sona kalan birinci olur.

6.5 KULAKTAN KULAĞA

Kız-erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. Oyuncular yan yana dizilirler. İlk baştaki oyuncu yanındakinin kulağına bir tekerleme söyler. Bu sırayla devam eder. En sondaki kişi tekerlemeyi yüksek sesle söyler. Eğer doğru söylerse oyun tekrar başlar, yanlış söylerse herkese tekerleme söylenir, yanlış söyleyen oyundan çıkar.

Bu oyun “gece gündüz” şeklinde de oynanır. Oyunun bu şeklinde de ebe “gece” derse oyuncular yüzlerini kapatır, “gündüz” derse yüzlerini açarlar.

6.6 TIP

Kız-erkek karışık oynanan bir oyundur. Bir ebe seçilir. Ebe “tıp” deyince herkes susar ve hiç kimse konuşmaz ve kıpırdamaz. Eğer ebe konuşanı veya kıpırdayanı görürse oyundan çıkarır. Sona kalan oyuncu oyunu kazanır.

7. BİLGİ VE BECERİ OYUNLARI

7.1 İSİM ŞEHİR

Kız-erkek karışık oynanan bu oyun en az beş-altı kişiyle oynanır. Oyuna başlamadan önce her oyuncu eline bir kağıt ve bir kalem alır ardından üzerine sırasıyla: İsim, Şehir, Hayvan, Bitki, Artist, Ülke yazılır. Oyunculardan birisi bir harf söyler ve herkes söylenen harfle başlayan isim, şehir... yazarlar. Herkes yazdıktan sonra cevaplar okunur. Aynı cevabı verenler az puan alır, cevabı diğer oyunculardan farklı olan oyuncu daha fazla puan alır. Oyun bu şekilde devam eder ve sonunda en çok puanı toplayan birinci olur.

7.2 HİMBİL

Bu oyun “Bom” adı ile de bilinir. Kız-erkek karışık oynanan bu oyun en az üç kişi ile oynanır. İlk önce dokuz tane kağıda(dokuz kağıt üç oyuncu geçerlidir) insan ve şehir isimleri üçer adet yazılır. Daha sonra kağıtlar ortaya atılır ve her oyuncu üçer tane kağıt alırlar ve açarlar. Aynı isimden üç tane bir araya getiren hemen elini ortaya koyar ve “Himbil” diye bağırır. Diğer oyuncularda hemen onun elinin üzerine ellerini koyarlar. Elini en son koyan oyunu kaybeder. İlk etapta kağıtta ki isimler aynı değilse oyuncular birbirleriyle kağıt değiştirirler. Değiştirme işi, bir oyuncu üç ismi bir araya getirene kadar devam eder. Oyun bu şekilde devam eder ve sonuncu olana ceza verilir.

7.3 TREN

Bu oyunda kız-erkek karışık oynanan bir oyundur. Oyun en az iki kişi ile oynanır. İlk önce bir kağıdın üzerine 1-10 arası sayılar yazılır. Daha sonra her oyuncu önüne bir kağıt alır. Oyun başlayınca ilk oyuncu, elindeki kağıda bir sayı yazar ve karşısındaki oyuncuya “hangi sayıyı yazdım?” diye sorar. Karşısındaki oyuncu eğer yazdığı sayıyı bilirse, ortadaki kağıtta yazan sayılardan birinin altını çizer. Bilemezse soru soran oyuncu çizer. Oyun bu şekilde devam eder. Ortada bulunan kağıttaki sayıların sırasıyla altı, üstü, sağ ve solu çizilir ve her sayının etrafında bir kare oluşur. Bu kareler bir tren vagonunu temsil eder. En çok vagon oluşturan oyuncu oyunu kazanır.

8. DRAMATİK VE EZGİLİ OYUNLAR

8.1 EVCİLİK

Bu oyun yaşça küçük kız çocukları tarafından oynanır. Oyunda bir kişi anne olur, diğerleri onun çocukları olur. Bir aile ortamı oluşturulmaya çalışılır. Anne, çocuklarına yemek yapar, onları yıkar, okula götürür. Oyun bu şekilde devam eder.

8.2 AÇ KAPIYI BEZİRGAN BAŞI

Bu oyun kız-erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. İki seçilir ve bu kişiler birbirlerinin ellerini tutarlar ve içerden dışarıya doğru sallarlar. Diğer oyuncular sırayla bu kapıdan geçmeye çalışırlar. Geçerken de hep bir ağızdan ezgili bir şekilde: “Aç kapıyı bezirgan başı, bezirgan başı, arkamdaki yadigar olsun, yadigar olsun” derler. Bu sırada kapıdan geçemeyen oyuncu, arkasındakilerden birinin ismini söyler. Kapıdaki oyuncular, o oyuncuyu kapıya kısıtırmaya çalışırlar. Kısıtırlarsa o oyuncu kapılardan birinin arkasına geçer.

Oyun bu şekilde devam eder ve herkes kapıdaki oyuncuların arkasına dizilir. Sonra kapıdaki oyuncular birbirlerini çekmeye çalışırlar, arkalarındakilerde kapıdaki oyuncuya yardım ederler. Hangi taraf bu çekişmeyi kazanırsa o taraf birinci olur.

8.3 KUTU KUTU PENSE

Bu oyun yaşça küçük çocuklar tarafından kız-erkek karışık olarak oynanan bir oyundur. Oyuncular el ele tutuşarak bir daire oluştururlar ve yavaş yavaş dönerler. Dönerken de:

“Kutu kutu pense

Elmamı yese

Arkadaşım (...)

Arkasını dönse.” diye ezgili bir şekilde söylerler. Burada adı söylenen kişi arkasını dönerek dönmeye devam eder. Daha sonra aynı ezgi “önüne dönse” diye söylenir. Oyun bu şekilde devam eder.

8.4 YAĞ SATARIM

Bu oyun kız-erkek karışık ve kalabalık oynanan bir oyundur. İlk önce bir ebe seçilir. Diğer oyuncular bir daire oluşturacak şekilde otururlar. Ebe elinde bir mendille oyuncuların arkasında dolaşarak şu ezgiyi söyler:

“Yağ satarım

Bal satarım

Ustam ölmüş, ben satarım.”

Sonra elindeki mendili bir oyuncunun arkasına bırakır ve şu ezgiyi söyler:

“Zambak zumbak/dön arkana iyi bak.” Bu ezgiye bütün oyuncular katılır ve aynı zamanda herkes arkasına bakar.

Mendil kimin arkasında ise o kişi mendili alır ve ebeyi kovalamaya başlar. Kovalama sırasında diğer oyuncular şu ezgiyi kovalamaca bitene kadar söylerler:

“Tavşan kaç/Tazı tut.” Ebe kaçır ve sonunda o kişinin kalktığı yere oturursa, kovalayan kişi ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

II. BÖLÜM

OYUNLARIN İNCELEMESİ

9. OYUNLARIN ADLANDIRILMASI

9.1 OYUN ARAÇLARI İLE İLGİLİ ADLANDIRMALAR

Bu tür adlandırmalar, oynanan oyda kullanılan araca, bu aracın fonksiyonuna, biçimine, rengine göre yapılır. Oyun araçları genellikle kolay elde edilebilen araçlardır. Bilye oyunları, Kağıt Oyunu, Aşık Oyunu, Çanak, Kemer Saklambacı, İp Atlama, Ayak İpi, Met, Halat Çekme, Yüzük Kimde, Yüzük Saklama gibi oyunların adlandırılması, oyun araçlarına göre yapılmıştır.

9.2 OYUNUN SÖZLÜ FORMUYLA İLGİLİ ADLANDIRMALAR

Oynanan oyunun içerisinde geçen tekerleme ve ezgilere göre adlandırılan oyunlar bu gruba girer. İstop, Elim Elim Öpelek, Aç kilit, Simit, Ebe Davul Zurna, Don Ateş, Elim Sende, Eşlerim Karabaş, Birdir Bir, Kabak Yattı Kalktı, “Güzel mi? Çirkin mi?”, “ Doğruluk mu? Cesaretlilik mi?”, Deve Cüce, Tıp, Hımbıl, Aç Kapıyı Bezirgan Baş, Kutu Kutu Pense, Yağ Satarım oyunları bu grup adlandırmalara örnektir.

9.3 OYUN HAREKETİ İLE İLGİLİ ADLANDIRMALAR

Oynanan oyunlarda yapılan özel hareketlere göre yapılan adlandırmalar bu gruba girer. Bu hareket oyuncunun veya oyun aracının hareketi olabilir. Tek Vuruş, Yakar Top, El Kızartmaca, Topal Tavuk, Yerden Yüksek, Körebe, Köşe Kapmaca, Saklambaç, Kovalambaç, Uzun Eşek, Deve Güreşi, Değirmen Çevirme, Kulaktan Kulağa gibi oyunlar bu gruba girer.

9.4 OYUNDAKİ ŞEKİLLERE, SAYILARA VE YAZILARA GÖRE ADLANDIRMALAR

Bazı oyunlarda şekiller, sayılar ve yazılar ön plandadır. Oynanan oyun bu şekillerin ve yazıların niteliğine göre adlandırılabilir. Bilye oyunlarından Üçgen ve Kuyu, Dokuz Aylık, On bir Elli, Beştaş, Çizgi oyunu, İsim Şehir, Tren gibi oyunlar bu gruba girer.

9.5 BAZI ÖZEL TERİMLERE GÖRE ADLANDIRMALAR

Oynanan oyunların bazılarında, oyun aracına, oyuncunun rolüne veya oyundaki herhangi bir harekete özel bir isim verilebilir. Bu özel isim aynı zamanda oyuna da ismini verir. Zehir, Alman Kalesi, İstanbul Saklambacı, Kurt Baba, Evcilik gibi oyunlar bu gruba girer.

10. OYUNCULAR

Oyunların hepsinde de en aktif durumda oyuncular yer alırlar. Bu nedenle oyuncuların yaşı, cinsiyeti, sayısı oyunlarda önemli yer tutar.

Ütmeli oyunlar en az iki kişi ile oynanır. En fazla ise beş-altı kişi ile de oynanır ama kalabalık olacağı için tercih edilmez. Ayrıca ütmeli oyunlar sadece erkeklerin oynadığı oyunlardır. Yedi-on beş yaş arasındaki çocuklar tarafından oynanırlar.

Top oyunları da en az üç kişi ile genellikle beş-altı kişi ile oynanır. Top oyunlarından Alman Kalesini, Tek Vuruşu, Dokuz Aylığı, İstanbul Saklambacını, sadece erkekler oynar. Yakar Top, İstop, Çanak oyunları ise karışık oynanır. Bu oyunlarda on-on dört yaş arasındaki çocuklar tarafından oynanır.

El oyunları, üç-dört kişi ile kız erkek karışık olarak oynanır. Sadece El Kızartmaca oyunu iki kişi ile oynanır. Bu oyunlar genellikle dört-altı yaş arası çocuklar tarafından oynanır. Bazen anne veya baba gibi aile bireyleri de çocuklara yardım için oyuna katılırlar.

Kovalamaca oyunları, genellikle erkekler tarafından tercih edilir ama istisna olarak kızlar tarafından da oynanabilir. Özellikle Körebe, Köşe Kapmaca, Ebe Davul Zurna, Don Ateş gibi oyunlarda kızlarında yer aldığı görülmektedir. Köşe Kapmaca oyunu beş kişi ile oynanır. Bu oyun dışındaki kovalamaca oyunları ortalama sekiz- on kişi ile oynanır. Bu oyunlar yedi-on iki yaş arasındaki çocuklar tarafından tercih edilir.

Atlama, sıçrama, saklanma ve sekme oyunlarından, Kemer Saklambacı, Birdir Bir, Uzun Eşek, Met, Halat Çekme, Deve Güreşi, Değirmen Çevirme oyunları sadece erkekler tarafından, Beştaş, Çizgi, İp Atlama, Ayak İpi oyunları sadece kızlar tarafından, Saklambaç, Kabak Yattı Kalktı, “Güzel mi? Çirkin mi?”, Kurt Baba oyunları ise karışık olarak oynanır. Kemer Saklambacı, Saklambaç, İp Atlama, Ayak İpi, Birdir Bir, Kurt Baba oyunları yedi-sekiz kişi ile, Beştaş, Çizgi oyunları iki- üç kişi ile, Deve Güreşi dört, Değirmen Çevirme ise beş kişi ile oynanır. Bu oyunlar on- on beş yaş arası çocuklar tarafından tercih edilir.

Şaşırtma ve şaka oyunları kız-erkek karışık oynanan oyunlardır. Deve Cüce ve Tıp oyunları genellikle okullarda en az on beş-yirmi kişi ile oynanır. Diğer oyunlarda da en az sekiz- on kişi bulunur. Bu oyunlarda sekiz-on yaş arası çocuklar tarafından tercih edilir.

Bilgi ve beceri oyunları da kız-erkek karışık olarak oynanır. Oyuncu sayıları ortalama beş-altı kişi olur. On iki- on beş yaş arası çocuklar tarafından tercih edilir.

Dramatik ve ezgili oyunlardan Evcilik sadece kızlar tarafından, diğ erleri ise karışık olarak oynanır. Bu oyunlarda kişi sayısı beş-on arasında değişir. Genellikle yedi-on yaş arası çocuklar tarafından tercih edilir.

11. OYUNLARDA ZAMAN

Oyunların rahat ve daha eğlenceli olabilmesi için zaman faktörü önemli bir rol oynar. Gesi'deki çocuklar oyunları genellikle yaz tatilinde ve akşamüzeri oynarlar.

Ütmeli oyunlar, havanın güzel olduğu her zaman oynanır. Ama genellikle bahar mevsiminde, yaz mevsiminde daha çok tercih edilir. Genellikle ikindi ile akşam arasında çocuklar daha çok tercih eder.

Top oyunları da bahar ve yaz mevsimlerinde, ikindi ile akşam arası oynanır. Sadece İstanbul Saklambacı hava karardıktan sonra oynanır.

El oyunları, sonbahar ve kış mevsimlerinde daha çok oynanır. Çocuklar bu oyunları genellikle akşam, evlerinde oynarlar.

Kovalamaca oyunları da genellikle bahar ve yaz mevsimlerinde oynanır. Bu oyunlar, günün öğleden sonraki her vaktinde çocuklar tarafından tercih edilebilir.

Atlama, sıçrama, saklanma ve sekme oyunları da bahar ve yaz mevsimlerinde oynanır. Kemer Saklambacı ve Saklambaç akşam, Deve Güreşi ve Değirmen Çevirme öğle, Met, Çizgi, İp Atlama, Ayak İpi, Halat Çekme öğle, ikindi, diğerleri ise günün her vakti oynanır.

Şaşırtma ve şaka oyunları genellikle sonbahar ve kış mevsimlerinde akşam ve akşamüzeri oynanır.

Bilgi ve beceri oyunları da genellikle sonbahar ve kış mevsimlerinde akşam ve akşamüzeri oynanır.

Dramatik ve ezgili oyunlar dört mevsim de oynanan oyunlardır. Genellikle akşam saatlerinde çocuklar bu oyunları tercih ederler.

Gesi'de bahar ve yaz mevsimlerinde, gündüz, dışarda oynanan oyunların bitiş saati genellikle akşam ezanıdır. Çocuklar akşam ezanını oyunun bitiş saati olarak kabul ederler.

12. OYUNLARDA MEKAN

Gesi’de çocuk oyunları için oldukça elverişli mekanlar bulunur. Özellikle açık mekanlar çocuklar tarafından daha fazla tercih edilir.

Ütmeli oyunlar açık mekanlarda oynanır. Gesi İlkokulu’nun bahçesi, Aşağı Mahalle, Güney Mahalle’de Son Durak, Kuzey Mahalle’de Camız Gölü bu oyunların oynandığı mekanlardır.

Top Oyunları da, açık mekanlarda oynanır. Gesi İlkokulu’nun bahçesi, Kumluk, İvriz, Eski Okul’un bahçesi, Meydan, Son Durak, Camız gölü top oyunları için ideal mekanlardır.

El oyunları ise genellikle kapalı mekanlarda oynanır.

Kovalamaca oyunlarından Körebe ve Köşe Kapmaca genellikle kapalı mekanlarda(evlerde) oynanır. Bu oyunlar dışındaki oyunlar ise açık mekanlarda oynanır. Güney Mahalle’de Mühibey Camii’nin etrafı, Teküstü Meydanı, Aşağı Mahalle’de Hacı Hıdır Camii’nin etrafı, Kuzey Mahalle’de Meydan bu oyunlar için ideal yerlerdir.

Atlama, sıçrama, saklanma ve sekme oyunlarından Deve Güreşi ve Değirmen Çevirme suda oynanan oyunlardır. Bu oyunlar için tek mekan Paşapınarı’dır. Met oyunu geniş bir mekanda oynanır. Son Durak bu oyun için idealdir. Kabak Yattı Kalktı oyunu ise kapalı mekanlarda oynanır. Sadece kızların oynadığı oyunlar ise genellikle kapı önlerinde oynanır. Geriye kalan oyunlardan sadece erkeklerin oynadığı oyunlar ve karışık oynanan oyunlar için de Güney Mahalle’de Mühibey Camii’nin etrafı, Teküstü Meydanı, Aşağı Mahalle’de Hacı Hıdır Camii’nin etrafı, Kuzey Mahalle’de Meydan ideal yerlerdir.

Şaşırtma ve şaka oyunları, bilgi ve beceri oyunları kapalı mekanlarda oynanan oyunlardır. Deve Cüce ve Tıp oyunu genellikle sınıflarda diğer oyunlar ise evlerde oynanır.

Dramatik ve ezgili oyunlardan Evcilik evlerde, diğerleri ise hem evlerde hem de açık mekanlarda oynanır.

13. OYUNLARDA SAYIŞMA, EBE SEÇME VE YAZI-TURA ATMA

Ütmeli oyunlardan Aşık oyununda Tökleşme, yazı-tura yerine geçer. Oyuna başlayacak kişiyi belirlemek için Tökleşme yapılır. Bilye oyunlarında ve kağıt oyunlarında, oyuncular oyuna en son başlamaya önem verirler. Bu oyunlara başlarken İlk önce “sonum” diyen oyuna son başlar. Ondan sonrakiler “sondan bir”, “sondan iki” diye devam ederler.

Top oyunlarından Alman Kalesi, Tek Vuruş oyunlarında oyuncular topu ayaklarıyla ve dizleriyle saydırırlar. En az saydıran kaleye geçer. Yakar Top ve Çanak oyunlarında ise gruplar arasında yazı-tura atılır. Eğer bozuk para olmazsa, yassı bir taşın üzeri ıslatılır ve yaş-kuru atılır. İstanbul Saklambacı ve İstop oyunlarında ise sayışma yapılır.

El oyunlarından El Kızartmaca oyununda yazı-tura atılır. Diğer oyunlarda sayışma yapılır. Elim Elim Öpelek oyununda herhangi bir sayışma yapılmaz.

Kovalamaca oyunlarının hepsinde ebe seçimi için sayışma yapılır. Sadece Eşlerim Karabaş oyununda gruplar arasında yazı-tura atılır.

Atlama, sıçrama, saklanma ve sekme oyunlarından Kemer Saklambacı, Saklambaç, Birdir Bir, Kabak Yattı Kalktı, “Güzel mi? Çirkin mi?”, Kurt Baba oyunlarında ebe seçimi için sayışma yapılır. Kızların oynadığı oyunlarda oyuna başlamak için oyuna ait bir kısım yapılır. Uzun Eşek, Halat Çekme oyunlarında yazı-tura atılır.

Şaşırtma ve şaka oyunlarından Yüzük Kimde ve Yüzük Saklama oyunlarında Gruplar arasında yazı-tura atılır. Diğer oyunlarda ebe seçimi için sayışma yapılır.

Bilgi ve beceri oyunlarından Trende soru soracak ilk kişiyi belirlemek için sayışma yapılır.

Dramatik ve ezgili oyunlardan Yağ Satarım ve Aç Kapıyı Bezirgan Başı oyunlarında ebe seçimi için sayışma yapılır.

13.1 EBE SEÇİMİ İÇİN YAPILAN SAYIŞMALARDA SÖYLENEN

TEKERLEMELER

“O piti piti

Karamela sepeti

Terazi lastik jimnastik

Biz size geldik bitlendik

Hamama gittik temizlendik”

“Oooooo,

Portakalı soydum

Başucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum

Kırmızı mum

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik cik

Fatmacık cık cık cık

Sen bu oyundan çık”

“Dama çıktım

Yıldız saydım

On iki on iki

Hani bizim boz tilki”

“İğne battı

Canımı yaktı

Tombul kuş

Arabaya koş

Arabanın tekeri

İstanbul'un şekeri

Hap hup hop

Altın top

Bundan başka oyun yok!"

"O o Oya

Oya gitti maça

Maç bileti kaç?"

"Çin çin çikolata

Hani bana limonata

Limonata bitti

Hanım kız gitti

Nereye gitti?

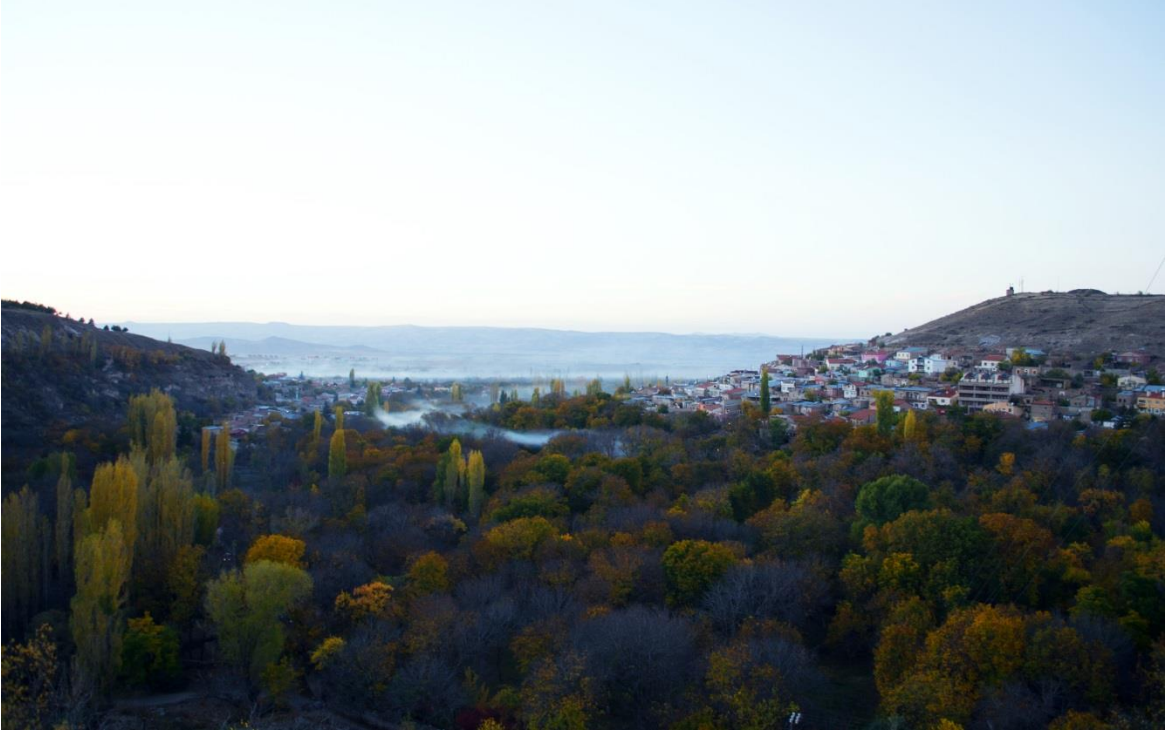
İstanbul'a gitti

İstanbul'da ne yapacak

Terlik, pabuç alacak

Terlik pabucu ne yapacak? Düğünlerde şingır mıngır giyecek!"

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Gesi Bağları

Fotoğraf 2: Üçgen Oyunu

Fotoğraf 3: Aşık Kemiği

Fotoğraf 4: Sporcu Kağıtları

Fotoğraf 5: Yakar Top

Fotoğraf 6: Körebe

Fotoğraf 7: Met

Fotoğraf 8: Birdir Bir

Fotoğraf 9: Beştaş

Fotoğraf 10: Çizgi

Fotoğraf 11: Ayak İpi

Fotoğraf 12: Halat Çekme

Fotoğraf 13: Uzun Eşek

Fotoğraf 14: Aç Kapıyı Bezirgan Başı

Fotoğraf 15: Yağ Satarım

Fotoğraf 16: Güney Mahalle

Fotoğraf 17: Mühibey Cami'nin Etrafı

Fotoğraf 18: Paşapınarı (Göl)

SONUÇ

Yaptığım bu araştırmada Gesi’de oynanan çocuk oyunlarının sözlü kültür açısından oldukça zengin bir yapıya sahip olduğunu gördüm. Özellikle ebe seçiminde söylenen tekerlemelerin, ezgili oyunlarda söylenen ezgilerin oldukça ilgi çekici olduğunu gördüm.

Yaşlı kişilerle yaptığım konuşmalarda, o kişilerin oyunları hala unutmaması, oyunun kurallarını ezbere bilmeleri oldukça dikkatimi çekti. Ayrıca oyunlarda kullanılan araçlar, herhangi bir zor durumda ortaya çıkan pratik çözümler çocukların ne kadar zeki ve hızlı düşünme kabiliyeti olduğunu bana gösterdi.

Araştırmamda hayal kırıklığına uğradığım tek nokta, 2000’li yıllardan sonra doğan ve günümüzde bu oyunları oynayacak çağda olan çocukların, vakitlerini artık apartman dairelerinde, bilgisayar başında geçirdiklerini görmek oldu. Üstelik bu çocukların bir çoğunun gözünde gözlük var. Ayrıca konuşmayı unutmuş gibi bir hal içerisindeler. Aslında araştırdığım çocuk oyunları nesilden nesile rahatlıkla geçme ve oynanma özelliğine sahip oyunlar ama bir anne veya baba bu özelliklerin önüne rahatlıkla geçebiliyor.

Araştırmamın okuyan kişilere faydalı olmasını diler, kültür mirasımız açısından bir önem teşkil etmesini umarım.

KAYNAK ŞAHIS LİSTESİ

1. **Ağca Göktaş**, 1955 Gesi doğumlu, ilkokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 5.3, 5.10, 6.1, 6.2
2. **İbrahim Yaşar**, 1960 Gesi doğumlu, ortaokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 1.3, 4.11, 5.13.1, 5.13.2
3. **Nazire Bahçeci**, 1972 Gesi doğumlu, ilkokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 2.4, 2.5, 2.7, 3.1, 3.2, 5.3, 5.5, 5.6, 5.7
4. **Adalet Çakır**, 1973 Gesi doğumlu, ilkokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 5.3, 5.5, 5.6, 5.7
5. **Ahmet Sevinç**, 1985 Gesi doğumlu, üniversite mezunu. Anlattığı oyunlar: 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 5.1, 5.2, 5.8, 5.9, 5.12, 5.13.1, 5.13.2, 6.1
6. **Eyyüb Selçuk**, 1985 Gesi doğumlu, ortaokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 1.1.2, 1.1.3, 1.2, 5.4, 5.8
7. **Mehmet Topgül**, 1991 Gesi doğumlu, üniversite öğrencisi. Anlattığı oyunlar: 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1, 5.2, 5.8, 5.9, 5.12, 5.13.1, 5.13.2, 6.1
8. **Ahmet Ogün**, 1992 Gesi doğumlu, lise mezunu. Anlattığı oyunlar: 2.1, 2.2, 2.3, 5.8, 6.3
9. **Emre Erdoğan**, 1992 Gesi doğumlu, ortaokul mezunu. Anlattığı oyunlar: 2.1, 2.2, 2.3
10. **Seyyid İldaş**, 1993 Gesi doğumlu, üniversite öğrencisi. Anlattığı oyunlar: 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 5.4
11. **Mustafa Ağar**, 1996 Gesi doğumlu, lise öğrencisi. Anlattığı oyunlar: 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 4.1, 6.4, 6.5, 6.6
12. **Ayşenur Selçuk**, 1999 Gesi doğumlu, ortaokul öğrencisi. Anlattığı oyunlar: 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 5.14, 7.2, 7.3, 8.1, 8.2, 8.3, 8.4

KAYNAKÇA

1. ÇOLAK, Faruk,(2009), “Geleneksel Kayseri Çocuk Oyunları ve Halkbilimsel İncelemesi” Kömen Yayınları, Konya.
2. KARASOY Yakup, YAVUZ Orhan, KAYASANDIK Ahmet, DİREKÇİ Bekir, (2009), “Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri” Soflonline, Konya.
3. İMREN Mehmet, “Bir Türküdür Gesi Bağları” Son Erişim Tarihi: 26.04.2017
<http://gesivakfi.org/makaleler/104-bir-turkudur-gesi-baglari-mehmet-imren>
4. <http://www.genckolik.net/her-telden/368292-bu-oyunu-bilen-var-mi.html>
5. <http://forma-lite.blogspot.com/>
6. http://osmanmahdum.blogspot.com/2012_01_08_archive.html
7. <http://www.haberler.com/geleneksel-erzurum-cocuk-oyunlari-senligi-yapildi-3591039-haberi/>
8. <http://www.enilginchediye.net/unutulmaz-cocuk-oyunlari-ve-oyuncaklari/>
9. <http://www.paylasimalemi.com/kirklareli/3260-kirklareli-edebiyati-gelenekleri-inanclari-oyunlari-mutfak-kulturu-el-sanatlari.html>
10. <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=236165>
11. <http://gesilimehmet.blogcu.com/gesi-baglari/738881>